

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Na svetlobo dane od krajske kmetijske družbe.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VII.

V sredo 14. listopada (novembra) 1849.

List 46.

Zdihljeji.

(Sonet.)

Če čuti žalost mlada pasterica,
Ko vidi, de na rosnih tleh vsa vela,
Ki včeraj med sestrami je cvetela,
Leži po noči zlomljena cvetlica;

In če zalije ji okó solzica,
Ko ne zagleda kaplje, kjer mezela
Spod senčniga germovja, in šumela
Po belim pesku, hladna je vodica:

Kdo bode meni branil žalovati,
Ko vidim, de v košatih hrastov senci,
Ne vém zakaj — suši se lipa zala;

Ko slišim, de tihota je postala,
Kjer pesme so prepévali Slovenci,
De jih je bla vesela Slava mati?

—č.

Od obdelovavniga réda ali kmetijskiga kolobarenja.

Kdor si hoče pri kmetovanji, to je, iz obdelovanja njiv, in iz živinske reje obilo prihodkov pridobiti, naj mu bo to, kar létno verstenje poljskih pridelkov po redu, eniga za drugim, vtiče, posebno mar.

Potrebo sadniga verstenja na polji že skušnje iz starih časov kažejo, ki so razodéle, de marsikteri sad se ne sme zaporedama na enako mesto sejati, sicer slabo rodi.

Kader ima kmetovavec obilno gnoja, in delovcov na ponudbo, mu ravno ni tréba velike skerbí za poredno nasledovanje sadú imeti; on si obrača obdelovanje takó, de zemlje preveč ne izpije, in ne spéša. Le malo kje pa je mogoče takó kmetovati, de bi bilo po vsi meri práv; zatorej je tedaj kmetovavcova skerb, se umno v svoj lastni dobiček obnaševati, in kar obdelovani réd vtiče, posebno tole prevdariti:

1. Lastnosti svoje zemlje.

Lastna skušnja kmetovavca učí, de se mora vsakimu sadu taka zemlja dati, kakoršna mu služi; z dobrim gnojem se sicer tudi v slabi zemlji sadu pomaga, pa bi ne bilo práv, z dragimi pripomočki pridelkov prisiliti. Umni kmetovavec tedej vselej tak sad seje ali sadi, kterimu se zemlja, zrak ali podnebje prileže, in kteriga pridelk nar lože in nar dražji prodá. Zato naj prevdarja:

2. Krajno zračje ali podnebje.

Zrak in podnebje godita vés poljski sad; po tem tudi sad ločimo in razverstujemo. Nekteriga sozori majhna gorkota, drugi je potrebuje več; nekterimu služi malo mokrotě, drugimu več; takó postavimo: več

toplote mora imeti: vinska terta, turšica, hmelj, tobak, prosó, golica, konoplje, bela pesa (rona) brošč (krap) i. t. d. Manj gorkote potrebujejo: večí del žit, krompír, lan, repa, domača detelja, sočiva in trave. Mokrotin zrak služi pšenici, ovsu, ozimnimu ječmenu, tudi detelji, krompírju, grašici, lanu, in travam. Suhi zrak nekoliko prenese še: réž, turšica, jari ječmen, nemška detelja, grah, ajda. — Dalje mora kmetovavec pri tem še gledati:

3. Na sadne plemena.

1) Če ima kmetovavec dosti gnoja, naj obdeluje taki sad, ki veliko gnoja vžije, kakor: konoplje, lan, hmelj, brošč, glavno zelje, in družiga korenjeviga sadú več, sosebno, če se s takimi pridelki lahko terguje.

2) Stara skušnja kaže, de nektore kmetijske rastja zemljo okrepčajo in zboljšajo, druge pa jo zlo izpijó, in oslabijo, zatorej se razno rastje po sledécih stopnjah takole verstí:

a) Zbolišavne rastja so tiste, ktere več rodovitnosti zemlji povernejo, kakor živeža iz nje izvlečejo; take so razne nemške detelje, ki jih kmetovavci le sirove kladejo, za semenske pa ne zorijo.

b) Varovavne rastja so, ktere zemljo sicer ne zboljšujejo, pa jo tudi ne slabijo; take so vse, ki se za srovo klajo sproti kosijo, kakor kermljena ali zelena réž, seleni grah, oves, in druga žitna zmes, ki seleno ali nezrelo za srovo klajo kosijo.

c) Srednje slabivne rastja so: dozorjena stročjevina, grah, grašica, leča, ajda.

d) Slabivni sad je: pšenica, golica, ječmen, oves, bob, krompír, lan, repa, beli mak, bodelišček (Weberkarden).

e) Silo spijavni sad je: turšica, konoplje, tobak, brošč, kapusovo zelje, podorožnik (cikorje). Umni kmetovavec seje ali sadi za slabivnim sadam varovavniga, ali zlo zboljšavniga, in verstí tako poredama eniga za drugim.

(Dalje sledí.)

Pomoček zoper drisko telet.

Teleta večkrat kmalo po porodu ali ko so nektore tedne stare, driska (laksiranje) prime, ki je včasih takó huda, de po nji poginejo, če se še o pravim času ne zakoljejo.

Nekteri kmetovavci mislijo, de je prvo kravje mleko teletam škodljivo, torej teleta ne pustijo k materi, ampak prvo mléko izmolzejo in proč veržejo. To je pa grozno napčno! Človek, ki takó dela, hoče modrejši biti ko nebeški stvarnik, ki ni brez dobriga naména ravno prvo mléko takošno vstvaril, kakoršniga novo